APMĀCĪBU MODULIS

BĒRNU AIZSARDZĪBA PRET SEKSUĀLU IZMANTOŠANU UN IESAISTĪŠANU CILVĒKU TIRDZNIECĪBĀ TIEŠSAISTĒ

Bērnu aizsardzība pret seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē
Apmācību modulis

Sanktpēterburga, Rīga, Helsinki
2020

Avdejeva V. P. , Rupele A. F., Sļusareva M. G., Odinokova V. A., Rusakova M. M., Jericjana K. J., Zaharova J. P., Vāranena-Valkonena N., Laitinena H. L., Viksne G. Bērnu aizsardzība pret seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē: apmācību modulis – Sanktpēterburga: Sociālo projektu reģionālā sabiedriskā organizācija iedzīvotāju labklājības jomā "Stellit", 2020. – 22 lpp.

Apmācību modulis ir neliela rokasgrāmata vadītājiem apmācībās un citos izglītojošos pasākumos, kas veltīti bērnu aizsardzībai pret seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē. Rokasgrāmata ir paredzēta speciālistiem no valsts un bezpeļņas organizācijām, kas strādā ar bērniem. Apmācību modulis tika izstrādāts projektā "Ar informācijas un komunikācijas tehnoloģijām saistītās bērnu tirdzniecības un seksuālas izmantošanas profilakses pastiprināšana Baltijas jūras reģionā" (Strengthening the Prevention of Child Trafficking and Child Sexual Exploitation Related to Information and Communication Technologies in the Baltic Sea Region) sadarbībā ar Sociālo projektu reģionālo sabiedrisko organizāciju iedzīvotāju labklājības jomā "Stellit" (Sanktpēterburga), Krievija), "Suojellaan Lapsia/Protect Children" (Helsinki, Somija), biedrību "Patvērums "Drošā māja"" (Rīga, Latvija).

Supported by

COUNCIL OF THE BALTIC SEA STATES

Project Support Facility

Šo publikāciju finansē Baltijas jūras valstu padomes Projektu atbalsta fonds. Padome negarantē šīs publikācijas informācijas precizitāti vai pilnīgumu. Publikācijā atspoguļotie uzskati, rezultāti, interpretācijas un secinājumi ir autora (autoru) viedokļi, kas ne vienmēr sakrīt ar Baltijas jūras valstu padomes oficiālo nostāju.

©Sociālo projektu reģionālā sabiedriskā organizācija iedzīvotāju labklājības jomā "Stellit", 2020.
©Suojellaan Lapsia/Protect Children, 2020.
©Biedrība "Patvērums "Drošā māja"", 2020.

Satura rādītājs

Ievads 5
Apmācību sākums 6
Sesija 1. Ievads problēmā 6
Sesija 2. Bērnu seksuālas izmantošanas veidi un iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā īpatnības tiešsaistē 7
Sesija 3. Likumdošanas akti, kas attiecas uz pretdarbību bērnu seksuālai izmantošanai tiešsaistē 8
Sesija 4. Tiešsaistes tehnoloģiju nozīme bērnu seksuālā izmantošanā un iesaistīšanā cilvēku tirdzniecībā 11
Sesija 5. Palīdzības sniegšana cietušajiem bērniem 12
Sesija 6. Profilakses pieejas 13
Sesija 7. Profilakses resursi, kas izmantojami pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē 14
Sesija 8. Darbs grupās 16
Apmācību noslēgums 16
Pielikums 1. Apmācību dalībnieku atgriezeniskās saites veidlapa 17
Pielikums 2. Dalībnieku zināšanu novērtēšana pirms un pēc apmācībām 19

Ievads

Kam paredzēts šis modulis?

Apmācību modulis ir paredzēts visiem speciālistiem, kuri strādā ar bērniem un īsteno profilakses projektus un programmas par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu, vardarbību un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē. Tas būs noderīgs, arī, vadot apmācības un izglītojošus pasākumus par bērnu drošību tiešsaistē.

Kā izmantot šo moduli?

Šis apmācību modulis tika izstrādāts kā rokasgrāmata apmācību vadītājiem un speciālistiem. Tā ir papildinājums krājumam "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē", kurā sniegtā informācija ir paredzēta izmantošanai. Krājumā ir iekļauta pamatinformācija par bērnu seksuālas izmantošanas veidiem un bērnu iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā īpatnībām tiešsaistē, profilakses pieejām un resursiem. Šīs informācijas saišu adreses tiks sniegtas atbilstošajās šā moduļa sadaļās.

Apmācību modulis ir elastīgs rīks, kuru var pielāgot jūsu organizācijas vai mērķa grupas vajadzībām, papildināt un uzlabot. Jūs varat to izmantot, lai rīkotu apmācības bezsaistē un tiešsaistē, papildinātu vai samazinātu atsevišķas moduļa sadaļas.

Apmācību mērķis: palielināt speciālistu izpratni par problēmu, kas saistīta ar bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, un piedāvāt profilakses resursus.

Moduļa struktūra:

Apmācību modulis sastāv no astoņām sesijām, dalībnieku atsauksmju savākšanas veidlapas un zināšanu novērtējuma veidlapas pirms un pēc apmācībām. Katrā sesijā ir iekļauta pamatinformācijas prezentācija, diskusija vai praktiskā uzdevuma izpilde grupās.

Apmācību efektivitātes novērtējums:

Apmācību efektivitātes novērtējumā mēs iesakām novērtēt dalībnieku zināšanas pirms un pēc apmācībām (zināšanu novērtējuma veidlapa ir dota Pielikumā 2).

Apmācības ilgums: 12 stundas (divas darba dienas vai 3-4 tiešsaistes sesijas).

Apmācību sākums

Ilgums: 20 minūtes

Sāciet ar apmācību vadītāju un dalībnieku iepazīstināšanu. Var piedāvāt dalībniekiem pastāstīt par sevi: kādā iestādē, ar kādām mērķa grupām viņi strādā. Vēl vadītājs var piedāvāt dalībniekiem dalīties pārdomās par to, ko viņi gaida no apmācībām.

Pēc dalībnieku iepazīstināšanas piedāvājiet viņiem aizpildīt zināšanu novērtējuma veidlapu. Pievērsiet speciālistu uzmanību tam, ka dati tiks apstrādāti tikai vispārēji un tiks izmantoti apmācību materiālu uzlabošanai, lai palielinātu to efektivitāti.

Sesija 1. Ievads problēmā

Ilgums: 30 minūtes

Apmācību pirmajā satura sadaļā ir svarīgi sniegt aktuālos datus par bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, šīs problēmas apmēru, galvenajām tendencēm un dinamiku. Statistikas datus un galvenās tendences raksturojošs piemērs ir dots krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē" ievadā.

Sakarā ar interneta tehnoloģiju attīstību un izplatību regulāri radīsies jaunas tendences, mainīsies statistikas dati, kas raksturo tādu noziegumu dinamiku, tāpēc šī sadaļa ir pastāvīgi jāpapildina. Kā informācijas avotus var izmantot šādus pārskatus:

1. Eiropola gada pārskati: *Internet Organised Crime Thre at Assessment (IOCTA)*, viena no pārskata sadaļām ir veltīta bērnu seksuālai izmantošanai *tiešsaistē*
2. ANO Bērnu fonda *UNICEF* materiāli, piemēram, *Protecting Children Online*
3. Starptautiskās uzticības tālruņu savienības *INHOPE* gada pārskati
4. Starptautiskā tīkla *ECPAT* ziņojumi: piemēram, Trends in online child sexual abuse material
5. Karstās līnijas *National Center for Missing and Exploited Children*
6. *Internet Watch Foundation* ikgadējie dati
7. Iekšlietu ministrijas, Izmeklēšanas komitejas, nevalstisko organizāciju un pētniecības centru, kas darbojas *bērnu seksuālas* izmantošanas un cilvēku tirdzniecības *novēršanas jomā, pārskati un citas publikācijas.*

Diskusija:

Pēc apmācību ievaddaļas piedāvājam uzdot dalībniekiem šādus jautājumus:

1. Vai jums ir darba pieredze ar bērniem, kuri ir bijuši seksuāli izmantoti vai iesaistīti cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē?
2. Kādas šo noziegumu īpatnības un kādas riska grupas jūs saskatāt savā pilsētā/reģionā/valstī?

Galvenās idejas:

- Bērnu seksuālai izmantošanai tiešsaistē tiek pakļautas gan meitenes, gan zēni, lai gan ir lielāks pret meitenēm pastrādāto atklāto noziegumu skaits.
- Bērnu seksuālas izmantošanas un cilvēku tirdzniecības tiešsaistē upuri ir dažāda vecuma bērni.

Sesija 2. Bērnu seksuālas izmantošanas veidi un iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā īpatnības tiešsaistē

Ilgums: 2 stundas

Bērnu seksuāla izmantošana tiešsaistē ietver visas ar bērna seksuālu izmantošanu saistītās darbības, kas jebkurā posmā ir saistītas ar internetu. Bērnu seksuāla izmantošanavar "pāriet" uz tiešsaistes vidi, piemēram, tajos gadījumos, kad fotoattēli vai video materiāli, kuros ir redzama vardarbība pret bērniem, tiek veidoti bezsaistē, bet pēc tam tiek izplatīti internetā.

Cilvēku tirdzniecības un bērnu tirdzniecības definīcija ir atrodama Protokola par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to 3. pantā, šis Protokols papildina Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret transnacionālo organizēto noziedzību. Internets tiek izmantots jebkurā bērnu tirdzniecības posmā: vervēšanā, pārvešanā un izmantošanā (piemēram, upuru "pakalpojumu reklamēšanai").

Bērnu seksuālas izmantošanas veidi tiešsaistē ir šādi:

1. Tiešsaistes groomings un sekstings (kad tas tiek veikts bez bērna piekrišanas, ietver saraksti, bērna intīma rakstura fotoattēlu vai video nosūtīšanu).

2. Materiālu, kuros attēlota seksuāla vardarbība pret bērniem, izveide, izplatīšana, propaganda, imports, eksports, piedāvāšana, pārdošana, šādu materiālu iegāde sev vai apzinātas piekļuves tiem iegūšana internetā.
3. Seksuālas vardarbības pret bērniem translācija tiešsaistē.
4. Pašu bērnu veidotu seksuāla rakstura materiālu veidošana un izplatīšana.
5. Seksuāla piespiešana un izspiešana attiecībā pret bērniem tiešsaistē.

Definīcijas un pamatinformācija par dažādiem bērnu seksuālas izmantošanas veidiem un iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā īpatnībām tiešsaistē ir dota krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē" 2. sadaļā.

Sesijas galvenās idejas:

- Bērnu seksuāla izmantošana tiešsaistē nav atsevišķs bērnu seksuālas izmantošanas veids, internets ir seksuālas izmantošanas rīks.
- Bērnu seksuāla izmantošana un iesaistīšana cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē var notikt gan piespiedu kārtā, piemēram, ar šantāžu un draudiem, gan izmantojot grooming metodes, kad noziedznieks cenšas iegūt bērna uzticību un radīt draudzīgu un romantisku attiecību redzamību.
- Daudzos gadījumos materiāli ar seksuālu vardarbību pret bērniem un pašu bērnu radīti seksuāla rakstura materiāli tiek veidoti bez fiziskas piespiešanas, bērna seksuāla izmantošana pamatojas uz manipulēšanu un izspiešanu.

Sesija 3. Likumdošanas akti, kas attiecas uz pretdarbību bērnu seksuālai izmantošanai tiešsaistē

Ilgums: 1 stunda

Starptautiskais pamatdokuments bērnu aizsardzībā pret seksuālu izmantošanu ir Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (Lansarotes Konvencija). Konvencijas panti, kas tieši attiecas uz pretdarbību bērnu seksuālai izmantošanai tiešsaistē:

1. **6. pants. Bērnu izglītošana:** informācija par vardarbības un bērnu seksuālas izmantošanas tiešsaistē riskiem tiek iekļauta pamatskolas un vidusskolas izglītības programmās, turklāt "īpaša uzmanība tiek pievērsta paaugstinātas bīstamības situācijām, jo īpaši tām, kas ir saistītas ar jauno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošanu".
2. **9. pants. Bērnu, privātā sektora, plašsaziņas līdzekļu un pilsoniskās sabiedrības līdzdalība:** informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sektora uzņēmumu iesaistīšana politikas izstrādē un īstenošanā, kas paredzēta bērnu seksuālas izmantošanas un seksuālas vardarbības pret bērniem novēršanai.
3. **20. pants. Nodarījumi, kas saistīti ar bērnu pornogrāfiju**[1]:dalībvalstis veic likumdošanas vai citus pasākumus, kas nodrošina kriminālatbildību par bērnu pornogrāfijas materiālu izgatavošanu, piedāvāšanu vai nodošanu rīcībā, izplatīšanu vai pārraidīšanu, iegādi sev vai citai personai, glabāšanu vai apzinātu piekļuves iegūšanu materiāliem ar seksuālu vardarbību pret bērniem.
4. **21. pants. Nodarījumi, kas saistīti ar bērnu piedalīšanos pornogrāfiskās izrādēs:** dalībvalstis veic likumdošanas vai citus pasākumus, kas nodrošina kriminālatbildību par bērna iesaistīšanu pornogrāfiskās izrādēs, piespiešanu piedalīties tajās, peļņas gūšanu no tām un šādu izrāžu apzinātu apmeklēšanu.
5. **23. pants. Uzmākšanās bērniem seksuālos nolūkos:** dalībvalstis veic likumdošanas vai citus pasākumus, kas nodrošina kriminālatbildību par jebkādu tīšu priekšlikumu par tikšanos, ar kuru pieaugušais ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju palīdzību vēršas pie bērna, kurš nav sasniedzis piekrišanas vecumu, ar seksuālas vardarbības vai izmantošanas mērķi, ja šādam priekšlikumam ir sekojušas praktiskas darbības, kas vērstas uz šādas tikšanās sarīkošanu.

Konvencijā ir noteikts, ka materiāli ar seksuālu vardarbību pret bērniem ir "jebkādi materiāli, kuros ir attēlots bērns, kurš veic reālas vai samodelētas atklāti seksuālas darbības, vai jebkāda bērna dzimumorgānu attēlošana galvenokārt seksuālos nolūkos".

Turpmāk ir minētas galvenās nacionālo likumdošanas aktu nostādnes bērnu aizsardzībā pret seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē. Latvijā galvenie likumi ir šādi:

[1] Pašlaik termina "bērnu pornogrāfija" lietošana nav ieteicama. Par ētiski korektu ir atzīts termins "materiāli ar seksuālu vardarbību pret bērniem" vai "materiāli, kuros ir attēlota seksuāla vardarbība pret bērniem". Termins "pornogrāfija" tiek lietots attiecībā uz materiāliem ar pieaugušo piedalīšanos.

1. **Latvijas Republikas Kriminālliikums, 154.[1], 154.[2], 162.[1], 166.panti**

   1) 154.[1]pants. Cilvēku tirdzniecība.

   2) 154.[2] pants. Cilvēku tirdzniecības jēdziens.

   3) 162.[1]pants. Pamudināšana iesaistīties seksuālās darbībās.

   4) 166.pants. Pornogrāfiska priekšnesuma demonstrēšanas, intīma rakstura izklaides ierobežošanas un pornogrāfiska rakstura materiāla aprites noteikumu pārkāpšana.

2. **Pornogrāfijas ierobežošanas likums.** Likuma mērķis ir, respektējot cilvēka tiesības uz privāto dzīvi, aizsargāt cilvēkus no nevēlamas saskarsmes ar pornogrāfiska rakstura materiāliem un pornogrāfiskiem priekšnesumiem un nepieļaut bērnu iesaistīšanu pornogrāfiskos priekšnesumos un pornogrāfiska rakstura materiālu apritē. Likums aizliedz bērnu pornogrāfiju, kā arī tāda pornogrāfiska priekšnesuma apmeklēšana un publiska demonstrēšana un tāda pornogrāfiska rakstura materiāla aprite, kurš ietver cilvēka seksuālas darbības ar dzīvnieku, nekrofiliju vai dzimumtieksmes apmierināšanu vardarbīgā veidā. Aizliedz pornogrāfiskā priekšnesumā un pornogrāfiska rakstura materiāla apritē iesaistīt bērnu, tai skaitā nodrošināt bērna piekļuvi pornogrāfiskam priekšnesumam, pornogrāfiska rakstura materiālam un bērnu pornogrāfijai, kā arī pieļaut, ka bērnam ir pieejami minētie materiāli.

3. No 2018. gada 25. maijā visā Eiropas Savienības teritorijā, tai skaitā arī Latvijas Republikā, spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2016/679 **par fizisko personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti** (VDAR). VDAR preambulas trīs punkti satur norādes (principus) tiesībām "tikt aizmirstam" piemērošanas jomā – VDAR preambulas 65., 66., 156. punkts, kā arī VDAR 3. iedaļas "Labošana un dzēšana" 17. pants tiesības uz dzēšanu jeb tiesības tikt aizmirstam.

Galvenās idejas:

- Visas darbības, kas saistītas ar bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, ir krimināli sodāmas, neatkarīgi no tā, vai tās ir izdarītas bezsaistē/tiešā kontaktā vai tiešsaistē.
- Vardarbībai un ekspluatācijai ir pieskaitāma ne tikai materiālu radīšana un izplatīšana ar seksuālu vardarbību pret bērniem, bet arī glabāšana un apzinātas piekļuves šādiem materiāliem iegūšana.

Sesija 4. Tiešsaistes tehnoloģiju nozīme bērnu seksuālā izmantošanā un iesaistīšanā cilvēku tirdzniecībā

Ilgums: 1 stunda 30 minūtes

Diskusija: pirms sesijas galvenā satura prezentācijas ieteicams veikt diskusiju par šādiem jautājumiem:

1. Kādi tehniskie rīki/resursi palīdz noziedzniekiem bērnus seksuāli izmantot un iesaistīt cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē?
2. Kādi sociālie tīkli, messendžeri un citas platformas, jūsuprāt, visbiežāk tiek izmantotas, lai bērnus seksuāli izmantotu un iesaistītu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē?

Šajā apmācību daļā ir paredzēta iepazīstināšana ar pasaules interneta tīkla un tehnisko rīku struktūru, kurus var izmantot, izdarot noziegumus, kas saistīti ar bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē. Pasaules internetatīkla slāņi jeb līmeņi, kā arī daži tehniskie rīki, kas ļauj noziedzniekiem saglabāt anonimitāti un slēpt noziegumu pēdas, ir izklāstīti krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē" 3. sadaļā. Šādu tehnisko rīku piemēri ir tīmekļa pārlūkprogramma "Tor", "peer-to-peer" tērzētavas, šifrēšana, "VPN", "Bit Torrent" u. c.

Galvenās idejas:

- Bērnu seksuāla izmantošana un iesaistīšana cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē var notikt gan "Dark Web", gan plaši izmatojamos sociālajos tīklos, messendžeros, iepazīšanās, darba meklēšanas vietnēs utt.
- "Tor", "peer-to-peer" tērzētavu un citu resursu izmantošana ļauj ilgstoši saglabāt anonimitāti un apgrūtina noziedznieku un cietušo bērnu meklēšanu, taču neviens no līdzekļiem nenodrošina pilnīgu anonimitāti.

Sesija 5. Palīdzības sniegšana cietušajiem bērniem

Ilgums: 1 stunda

Darbā ar bērniem speciālisti var būt pirmie, kuri uzzina par bērna seksuālu izmantošanu vai iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē. Šajā sesijā ir jāsniedz īsa instrukcija speciālistiem par to, kas jādara vispirms, lai palīdzētu bērnam un nozieguma izmeklēšanai:

1. Vispirms ir svarīgi bērnu nomierināt. Paskaidrojiet bērnam, ka tas, kas ar viņu noticis, ir noziegums, un cilvēks, ar kuru viņš sarakstījās, ir noziedznieks.
2. Vienoties ar bērnu par turpmākajām darbībām. Paskaidrojiet bērnam, ka ir svarīgi pastāstīt par notikušo vecākiem vai viņa oficiālajam pārstāvim (aizbildnim).
3. Jānoskaidro, cik tālu viss ir aizgājis. Daži noziedznieki cenšas personīgi satikties ar bērnu, un, ja šī tikšanās ir bijusi, tad, iespējams, ir notikusi kontakta seksuāla vardarbība. Vispirms ir jāparūpējas par bērna veselību – jāizsauc neatliekamā palīdzība vai viņš jānogādādā bērnu slimnīcā.
4. Vecāki un bērni bieži vien iznīcina saraksti ar noziedznieku, visus materiālus un bērna profilu, no kura notikusi sarakste. To nekādā gadījumā nedrīkst darīt. Pirmkārt, tā tiek iznīcināti svarīgi pierādījumi, ar kuru palīdzību var atrast noziedznieku. Otrkārt, iznīcināšana vienalga nepalīdzēs, jo noziedznieka rokās ir palikuši visi materiāli, un viņš var atjaunot šantāžu.
5. Jāuztaisa ekrānuzņēmumi no visas sarakstes ar noziedznieku visos sociālajos tīklos un messendžeros, kā arī ekrānuzņēmumi no konta, no kura darbojas noziedznieks, un tos, uz kuriem ir redzams viņa ID vai tālruņa numurs. Ekrānuzņēmumos ir jābūt redzamiem dialoga datumiem un laikiem. Tas jāizdara nekavējoties, jo dažos messendžeros (piemēram, "Telegramm") ziņojumi tiek pilnīgi izdzēsti.
6. Paskaidrojiet bērnam un vecākiem, ka vēršanās tiesībaizsardzības institūcijās ir nepieciešama, lai sodītu noziedznieku, apstādinātu materiālu ar bērna piedalīšanos apriti, novērstu jaunus noziegumus, atrastu citus upurus un palīdzētu viņiem.
7. Jebkurā gadījumā, neatkarīgi no bērna vecāku piekrišanas, speciālistam jāziņo tiesībaizsardzības institūcijām par atklāto vai, iespējams, notikušo izmantošanu.

8. Ir svarīgi sniegt tiesībaizsardzības institūcijām pēc iespējas vairāk informācijas: e-pasts, profils, vārds (īstais) vai lietotājvārds, tālruņa numurs, iespējamā noziedznieka lietotājvārds, sarakstes detaļas.

Galvenās idejas:

- Pirms visas informācijas nodošanas tiesībaizsardzības institūcijām ir svarīgi neizdzēst bērna saraksti ar noziedznieku, uztaisīt sarakstes ekrānuzņēmumus un fiksēt pēc iespējas vairāk informācijas par noziedznieku.
- Ja ir konstatētas jebkādas darbības, kas saistītas ar bērna seksuālu izmantošanu vai iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, ir obligāti jāpalīdz bērnam un jāvēršas tiesībaizsardzības institūcijās.

Sesija 6. Profilakses pieejas

Ilgums: 1 stunda 30 minūtes

Šajā sesijā ir jāiepazīstina ar galvenajām profilakses pieejām:

- primārā, sekundārā un terciārā profilakse
- universālā, selektīvā un mērķtiecīgā profilakse

Profilakses mērķa grupas:

- bērni
- vecāki vai aizbildņi
- speciālisti
- potenciālie noziedznieki

Rutīnas darbības pieeja –"noziedzības trijstūra" modelis.

Bērnu seksuālas izmantošanas un iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē profilakses teorētiskie pamati ir izklāstīti krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē" 4. sadaļā.

Galvenās idejas:

- Profilakses programmas un pasākumus var īstenot gan speciālisti, gan vecāki un bērni (programmas pēc principa "līdzīgs – līdzīgam").
- Profilakses pasākumu klasificēšanai ir dažādas pieejas: primārā, sekundārā un terciārā; universālā, selektīvā un mērķtiecīgā profilakse. Šo pieeju izskatīšana ir svarīga, lai izprastu profilakses mērķu, formu un mērķa grupu daudzveidību.
- Profilakses centieni var būt vērsti un tiem ir jābūt vērstiem ne tikai uz bērnu neaizsargātības mazināšanu, bet arī uz darbu ar potenciālajiem noziedzniekiem un apstākļiem, kādos tiek izdarīti noziegumi.

Darbs grupās:

Piedāvājiet dalībniekiem sagatavot profilakses stratēģiju matrici: izvēlēties konkrētu bērnu seksuālas izmantošanas tiešsaistē veidu un formulēt profilakses uzdevumus trijos līmeņos: primārajā, sekundārajā un terciārajā līmenī katrai no trim noziedzības trijstūra pusēm – bērniem, potenciālajiem noziedzniekiem un apstākļiem. Matrices piemērs ir dots krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē"4. sadaļ ā (Tabula 1).

Sesija 7. Profilakses resursi, kas izmantojami pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē

Ilgums: 2 stundas

Grupas diskusija: pirms sesijas sākuma piedāvājiet dalībniekiem pastāstīt, kādus bērnu seksuālas izmantošanas vai iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē profilakses rīkus viņi izmanto savā darbā ar bērniem.

Pārskats par perspektīvajām praksēm, kuras var izmantot darbā ar bērniem un vecākiem, kā arī ieteikumi un resursi speciālistiem un profilakses rīki potenciālajiem noziedzniekiem ir doti krājuma "Profilakse pret bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē" 5. sadaļā.

Šīs sesijas laikā ir ieteicams parādīt dažus videorullīšus un piedāvāt dalībniekiem tos komentēt un apspriest. Kā piemērus var izmantot šādus videorullīšus:

1) "Facebook" Drošības centra video par cīņu ar seksuālo šantāžu un izspiešanu: https://www.facebook.com/safety/StopSextortion

2) Video, kas izveidots Eiropola kampaņā "Say No Campaign": https://www.youtube.com/watch?v=YO4kEc14pd8

3) Video no sērijas "BBC stāsti": Online childs exualabuse: I couldn't stop looking (Seksuālā vardarbība pret bērniem tiešsaistē: Es nevarēju pārstāt skatīties): https://www.youtube.com/watch?v=HKP6NX25_C0&t=1s

Papildus izglītošanas darba resursiem ar dažādām mērķa grupām šajā sesijā ieteicams sniegt praktiskus ieteikumus bērniem, vecākiem un speciālistiem par bērnu aizsardzību pret bērnu seksuālo izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, par vecāku kontroles programmām, lietotņu un sociālo mediju iestatījumiem, kas palīdz nodrošināt bērna drošību tiešsaistē, piemēram:

1) Vecāku kontroles lietotnes: piemēram, "Google Family Link", "Kaspersky Safe Kids", "Norton Family parental control", "Kidlox"
2) Viedtālruņu programmas bērnu darbības kontrolei internetā, piemēram, "Mobisteath", "Our Pact", "Qustodio"
3) Drošības iestatījumi mobilo tālruņu un planšetdatoru operētājsistēmās: "Gimenes piekļuve" operētājsistēmā "iOS" un iestatījums "Digitālā bilance" – "Bērna telefona izmantošanas laika vadīšana" operētājsistēmā "Android"
4) Vecāku kontroles funkcijas lietotnē "Tik Tok" ("Ģimenes iestatījumi") un "Likee" ("Vecāku kontrole")
5) Bērnu lietotnes: "You Tube Kids", "Messenger Kids" ("Facebook"izstrādāta lietotne)

Galvenās idejas:

- Profilakses darbam ar bērniem, lai novērstu bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, var izmantot dažādas interaktīvas metodes, kas jāizvēlas, ņemot vērā bērna vecumu.
- Rīki bērna kontrolei internetā (piemēram, vecāku kontroles iestatījumi un programmas) nedrīkst būt vienīgie profilakses līdzekļi – tie ir jāizmanto vienlaikus ar bērnu un vecāku informēšanu par riskiem un izglītošanu par interneta drošas lietošanas noteikumiem.
- Uzticēšanās pilnas vecāku un bērnu attiecības ir viens no galvenajiem aizsardzības faktoriem, kas palīdz novērst bērnu seksuālo izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē: saskaroties ar briesmām, bērns var netraucēti vērsties pēc palīdzības pie vecākiem.

- Galvenā lielākās daļas profilakses resursu un rīku ideja ir brīdināt bērnus, vecākus un speciālistus par iespējamiem riskiem un informēt viņus par nepieciešamību meklēt palīdzību šantāžas, izspiešanas, manipulēšanas un citu tiešsaistes darbību gadījumā, kas var liecināt par bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā.

Sesija 8. Darbs grupās

Ilgums: 1 stunda 30 minūtes

Apmācību noslēgumā piedāvājiet dalībniekus izpildīt grupās vienu no ieteiktajiem vingrinājumiem.

1. Izstrādājiet ieteikumus un rīcības plānu, lai uzlabotu darba efektivitāti, apkarojot bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, un uzlabotu cietušo bērnu identificēšanu, ņemot vērā šādus jautājumus:
   - Uz kurēm riska grupām būtu jākoncentrē profilakse/identificēšanas centieni?
   - Kurām organizācijām un resoriem ir jāpiedalās šā darba attīstīšanā?
   - Kuros interneta resursos ir jāizvieto informācija, lai identificētu cietušos bērnus un riska grupas bērnus?
   - Kā valsts un nevalstiskās organizācijas var izmantot interneta tehnoloģijas, lai palīdzētu identificēt cietušos bērnus un riska grupas bērnus?

2. Izstrādājiet un iesniedziet projektu par profilakses rīka izveidošanu darbam ar vienu no mērķa grupām: ar bērniem, vecākiem vai iespējamiem noziedzniekiem. Projektā ir jānorāda mērķis, mērķa grupa un jāapraksta galvenais saturs.

Apmācību noslēgums

Ilgums: 40 minūtes

Pēc noslēguma sesijas ir jāpiedāvā dalībniekiem atkārtoti aizpildīt zināšanu novērtēšanas veidlapu un atgriezeniskās saites veidlapu. Apmācību beigās to vadītājiem ir ieteicams apkopot darba rezultātus un piedāvāt dalībniekiem izteikt savu viedokli par notikušajām apmācībām.

Pielikums 1. Apmācību dalībnieku atgriezeniskās saites veidlapa

1. Kā jūs vērtējat šādus apmācību aspektus:

Lespējas	5	4	3	2	1
	Teicami	Labi	Apmierinoši	Slikti	Ļoti slikti
Apmācību tēmas aktualitāte	☐	☐	☐	☐	☐
Sniegtās informācijas novitāte	☐	☐	☐	☐	☐
Iegūto zināšanu lietderība praksē	☐	☐	☐	☐	☐
Gatavība izmantot iegūtās zināšanas savā darbā	☐	☐	☐	☐	☐
Saņemto profilakses ieteikumu / resursu lietderība	☐	☐	☐	☐	☐
Apmācību organizācija	☐	☐	☐	☐	☐

2. Kā jūs kopumā vērtējat apmācības?

5	4	3	2	1
Teicami	Labi	Apmierinoši	Slikti	Ļoti slikti
☐	☐	☐	☐	☐

3. Kas visvairāk patika apmācībās?

4. Ko jūs vēlētos uzlabot apmācībās?

5. Kādu vēl informāciju par bērnu seksuālas izmantošanas un iesaistīšanas cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē profilaksi jūs vēlētos saņemt?

6. Kāda informācija jums bija jaunums?

7. Kāda informācija jums bija vissvarīgākā apmācībās? Kā jūs varēsiet to izmantot savā darbā?

Pielikums 2. Dalībnieku zināšanu novērtēšana pirms un pēc apmācībām

1. Bērnu seksuālas izmantošanas tiešsaistē upuri ir tikai pusaudži.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

2. Tikai meitenes tiek pakļautas bērnu seksuālai izmantošanai tiešsaistē.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

3. Materiāli ar seksuālu vardarbīgu pret bērniem vienmēr tiek veidoti, izmantojot bērna fizisku piespiešanu.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

4. Tiešsaistes groominga laikā noziedznieks ne vienmēr izliekas par bērna vienaudzi, ar kuru viņš sazinās, dažos gadījumos viņš/viņa neslēpj savu vecumu.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

5. Eiropas Padomes Konvencijā par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību ir paredzēts, ka dalībvalstis ievieš kriminālsodu tikai par materiālu ar seksuālu vardarbību pret bērniem ražošanu un pārsūtīšanu.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

6. Lielākā daļa noziegumu, kas ir saistīti ar bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē notiek tikai "Dark Web".

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

7. Lai novērstu bērnu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē, var strādāt tikai ar bērniem un vecākiem.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

8. Terciārās profilakses mērķis ir novērst bērnu atkārtotu seksuālu izmantošanu un iesaistīšanu cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē.

Pareizi	Nepareizi
☐	☐

9. Vecāku kontroles programmas nevar pilnībā pasargāt bērnu no riska būt seksuāli izmantotam un iesaistītam cilvēku tirdzniecībā tiešsaistē.

True	False
☐	☐

10. Ja ir konstatēta bērna seksuāla izmantošana tiešsaistē, nekavējoties jāizdzēš visa bērna sarakste ar noziedznieku, tostarp bērna fotogrāfijas.

True	False
☐	☐